

Alleen de lesmethode volgen is de dood in de pot

Maarten van Rossem
over geschiedenisonderwijs

Op geschiedenisdocenten komt de komende jaren veel nieuws af: een verplicht Wilhelmus, de opkomst van India en China in de nieuwe examensyllabus en ook een grotere nadruk op burgerschapsvorming. Daarboven verschijnen óók nog eens de donkere wolken van de fusering van het vak geschiedenis met andere schoolvakken. We interviewden de bekendste historicus van Nederland over dit alles: Maarten van Rossem.

Stijn Reurs is
journalist.
Bart den Uyl is
redacteur bij Kleio.

Heeft geschiedenisles op school een toegevoegde waarde?

In praktische zin heb je weinig aan geschiedenis. Je kunt je ook de vraag stellen: moeten jongeren iets weten van schilderkunst? Het is wel aardig, maar wat heb je eraan? Heel feitelijk genomen geen zak.

Je moet af van het idee dat er alleen onderwijs moet worden gegeven in vakken die alleen praktisch nut afwerpen voor de leerling. Denk aan de vakken natuurkunde en scheikunde, waarvan men op het eerste gezicht zegt: dat is ongelofelijk nuttig. Toch weet uiteindelijk 99,9 procent van de mensen na twee jaar al niet meer wat buffermengsels zijn. Ga maar na: kent u de wiskunde van de derde klas van de middelbare school nog? Nee, u heeft geen idee.

Als leerlingen mij vragen wat je hebt aan geschiedenis, zeg ik altijd: 'Je leert de wereld

om je heen beter begrijpen. Dat doe je bij biologie net zo goed als bij geschiedenis.'
Bent u het hier mee eens?

Ja, in die zin kun je er wel wat van opsteken, al zit de wereld onbegrijpelijk complex in elkaar. Als je jaren geschiedenis heb gestudeerd weet je nog steeds niet precies hoe het zit en ben je vaak stomverbaasd over datgene wat zich voltrekt.

Kunnen we leren van de geschiedenis?

De Tweede Wereldoorlog of liever het hele complexe proces van 1914 tot 1945 is in allerlei opzichten de meest invloedrijke gebeurtenis van de eenentwintigste eeuw. Van deze periode hebben we uiteindelijk veel kunnen leren, namelijk allereerst dat het niet erg verstandig is om elke 25 jaar heel Europa op te blazen. We hebben ook

veel van de grote economische crisis van de jaren dertig geleerd, namelijk dat je enorm moet oppassen met beurspeculatie. We moeten waken dat de financiële industrie maar een beetje z'n gang gaat om zo snel mogelijk ook zo rijk mogelijk te worden. Die wetgeving daartegen heeft een hele tijd gewerkt. Net als dat de Europese Unie en haar voorlopers in allerlei opzichten een product van de Tweede Wereldoorlog zijn. Het heeft gewerkt, maar dat heeft niet eeuwig geduurd. Er is nu een brede beweging opgekomen, in Europa, maar ook wereldwijd – denk aan iemand zoals Donald Trump – die zegt: dat was misschien ooit wel nodig, maar nu niet meer. Zo is in de jaren negentig vrijwel alle wetgeving afgeschaft die een product was van de grote economische crisis. Onder anderen

Maarten van Rossem.
Foto: Bart den Uyl.

Tony Blair en Bill Clinton, naar onze begrippen vrij progressieve figuren, zijn op dit punt volledig gevallen voor de neo-conservatieve ideologie. De afschuwelijke resultaten daarvan kregen we in 2008 opgediend in de vorm van de kredietcrisis.

In het regeerakkoord staat dat kinderen op school het Wilhelmus moeten leren. Is dat verstandig?

Het Wilhelmus op zichzelf vind ik volstrekt onzin. Dan kan je beter een heel lespakket maken over de opstand tegen de Habsburgers en de verzelfstandiging van de Nederlandse Republiek. Het is gewoon het goedkoopste populisme dat je je maar kunt voorstellen. Sybrand Buma is toch een beschaafd mens, hij had beter moeten weten. Kijk, dat de VVD niet deugd dat weet je van tevoren. Die zijn altijd doodsbang dat hun hele rechtervleugel eraf valt.

In de Verenigde Staten is zoiets dagelijkse kost.

Ja, met de hand op het hart zelfs. En wat een gezellig en fijn land is dat toch! En wat zijn Amerikanen het onder elkaar ook ontzettend eens. Er zijn in de VS twee totaal verschillende identiteiten. Van een burgeroorlog zal het wel niet komen, maar veel scheelt het niet.

In het nieuwe vwo-examen-syllabus komt een aparte historische context over de geschiedenis van China. Is dat een modeverschijnsel?

Ik denk dat het voor een belangrijk deel een modeverschijnsel is. De relevantie van China is altijd vrij groot geweest, maar China heeft zich juist opgesloten in een fase waarin Europa een enorme mondiale expansie heeft bedreven. Tot 1800 was China de grootste economie ter wereld, honderd jaar later was het een wrak. Ik vind echter wel dat je nu aandacht aan China moet besteden. Nog even en het is,

in betrekkelijk korte tijd, de belangrijkste economie ter wereld. Ga in Utrecht langs het spoor staan en de treinen met Chinese containers denderen voorbij.

In het nieuwe eindexamen wordt ook aandacht besteed aan het Britse koloniale rijk. Is dit een nuttig onderwerp voor leerlingen?

Ja, maar je moet duidelijk maken dat kolonialisme zoals wij dat ons voorstellen niet veel langer heeft geduurd dan 75 jaar. Wij waren aanwezig in de Indonesische archipel, maar de verovering van 'ons Indië' vond daadwerkelijk pas plaats in de late negentiende, begin twintigste eeuw. Denk aan de expedities naar Ambon en Atjeh. Dat geldt ook voor grote delen van het Britse Rijk. Dat enorme rijk dat zich uitstrekte van Egypte en Sudan tot Zuid-Afrika. Je was blij als je één keer in de maand een andere Engelsman met een tropenhelm zag. Het was *thin on the ground*. Dat gold in feite voor al die rijken. Zodra er kolonisten waren, dan lag het anders. Neem bijvoorbeeld Algerije, waar zich langsepende oorlogen hebben voorgedaan tussen de kolonisten, het thuisland en de oorspronkelijke bewoners. Het kolonialisme wordt door ons historisch overgewaardeerd. Juist omdat wij het staartje van het kolonialisme hebben meegemaakt.

Bent u een fan van de Canon van de Nederlandse Geschiedenis?

Onze Canon wantrouw ik in hoge mate. Ik vind het hele idee dat je de Nederlandse geschiedenis reduceert tot vijftig venstertjes onzinnig. Daarbij zijn er in de Canon in de twintigste eeuw met de grootst mogelijke moeite nog wat vrouwen bijgehaald, zodat Annie M.G. Schmidt er ook in zit. Het is een schat van een vrouw en het zijn leuke boeken, maar het behoort niet tot de vijftig vensters van de Nederlandse geschiedenis. De overheid is altijd in andere zaken geïnteresseerd dan de mensen die wezenlijk in geschiedenis zijn geïnteresseerd. Voor de overheid is geschiedenis een instrument. Ik ben van mening dat de leraar zélf zijn lesprogramma moet maken, en niet te veel aan een methode moet hangen. Alleen de lesmethode volgen is de dood in de pot.

Minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs Arie Slob wil scholen verplichten meer aan burgerschapsvorming te doen. Wat vindt u daarvan?

We hebben staatsinrichting, maar kennelijk wordt daar niets aan gedaan op scholen. Als je mensen vraagt naar het verschil tussen de Eerste en de Tweede Kamer, kijken ze je aan alsof ze verbaasd zijn dat er twee verschillende Kamers zijn. Ik denk dat als ik mijn best zou doen, ik in tien minuten iemand wijs ►

Boven: Aanval tijdens de Slag om Peking (1900). Een van de nieuwe historische contexten voor vwo heeft China als onderwerp. Onder: *The Rhodes Colossus* door Edward Linley Sambourne (1892). Het Britse Rijk speelt een grote rol in de nieuwe historische contexten.

zou kunnen maken dat er ook een Derde Kamer is. Ik leef in een wereld met mensen die academisch gevormd zijn. Maar als ik ze zou vragen of er in Nederland een monistisch of een dualistisch politiek stelsel is, hebben ze geen flauw idee.

In de Verenigde Staten worden om politiek correcte redenen straatnamen omgedoopt en monumenten weggehaald.

Waar staat u in deze discussie? Dat moet vooral niet gebeuren. De monumenten voor de grote boeven moeten juist blijven bestaan. Omdat die monumenten ook een deel zijn van ons historisch bewustzijn. Neem J.P. Coen, hij wordt tegenwoordig als boef beschouwd, maar in die tijd lag dat wel anders. 'Boefachtigheid' is erg tijdsbepaald, hoewel de Heren Zeventien ook vonden dat Coen wel erg bloedorstig optrad.

Niets is zo instructief als een monument voor iemand die we tegenwoordig beschouwen als een bloederige moordenaar, want: waar komt dat door?

Het standbeeld van J.P. Coen in Hoorn werd in 2013 'versierd' met breiwerk. Foto: Wikimedia Commons.

Maartens eerste artikel

'Mijn allereerste artikel was in de *Kleio*. Ik vond het wel deftig dat ik uitgenodigd werd om een artikel te schrijven. Ik heb er in mijn herinnering ook maanden aan gewerkt.' Het stuk gaat over drie richtingen in de historiografie van de Amerikaanse buitenlandse politiek en verscheen in *Kleio* 8 van 1973.

Dit artikel is terug te lezen op vgnkleio.nl.

Waarom bemoeit de overheid zich met geschiedenis?

Dat komt door het populisme. Populisten hebben het namelijk altijd over identiteit en dat deze zou worden bedreigd. Als je ze vraagt: 'Leg eens uit wat die identiteit precies is', dan weten ze daar niks over te zeggen. Denk aan prinses Máxima, die de fameuze woorden sprak: 'De Nederlander bestaat niet.' Woedend was men daarover. Zelfs hoogleraar Paul Scheffer, iemand die toch beter zou moeten weten. Als je het dan zo belangrijk vindt, die identiteit, schrijf er dan een boek over. Leg uit wat het is, in plaats van al die prestigieuze kul in de krant te schrijven.

Paul Schnabel, voorzitter van de commissie Onderwijs 2032, stelde in 2016 voor om het vak geschiedenis af te schaffen en onder te brengen in een kennisdomein, een nieuw te vormen vak: Mens en Maatschappij. Encyclopedische kennis zou niet belangrijk meer zijn, de nadruk zou juist op vaardigheden moeten komen te liggen. Bent u het hiermee eens?

Het lijkt me een enorm verlies. Omdat geschiedenis naar mijn idee inherent interessant is. Je zult zien dat de effecten van de vakken die Paul Schnabel gaat geven precies dezelfde zijn als de effecten van de vakken nu. De meeste mensen zijn na vijf jaar vrijwel alle op de middelbare school opgedane kennis weer vergeten. Sterker, dertig procent is het na de zomervakantie alweer vergeten. Daar doe je niet veel aan.

In de curriculumkeuze zit wel een arbitrair element. 'Praktische vaardigheden' klinkt mooi, maar ik las dat Paul Schnabel voorstelt dat kinderen ook zouden moeten leren programmeren. Laat ze in godnaam niet leren programmeren. Programmeertalen zijn heel snel uit de mode. Tenslotte programmeert dat ding zichzelf. Het viel me ook enorm tegen

van Paul Schnabel, die zijn hele huis vol heeft hangen met zeventiende-eeuwse schilderkunst. Dan ga je toch niet zeggen dat het allemaal opgedoekt moet worden, en dat we dan praktische vaardigheden moeten overleveren. Het is zaak om een terugtocht te organiseren van het hele idee dat leerlingen alleen praktische vaardigheden moeten leren. Je kunt alleen goed zoeken wanneer je ergens al het nodige vanaf weet. Geschiedisonderwijs is prachtig, mits de docent enthousiast is over zijn vak, hij niet schroomt om persoonlijk te onderwijzen en ook de actualiteit er in betreft. Op de middelbare school is de kwaliteit van de docent doorslaggevend. Ik heb geschiedisonderwijs gehad van een mevrouw, ze was nota bene afgestudeerd, die de Eerste Wereldoorlog oversloeg omdat we neutraal waren geweest. Maar de eerste twee jaar had ik gelukkig een fantastische leraar. Hij was eigenlijk helemaal geen historicus, maar een meester in de rechten. Kennelijk vond hij dat hij een vak had gestudeerd dat zo melig was, dat je beter geschiedisonderwijs kon geven. Wat ik zelf geweldig vond, waren plaatjes van het oude Soemerië die je uit kon knippen, net als de kaartjes van Assyrische Rijk die je in kon kleuren. Ik vond dat fröbelen erbij hartstikke fijn.

Heeft u nog een boodschap voor de *Kleio*-lezer?

Dat wordt al heel gauw zo'n kerstgroet. Laat ik zeggen dat een docent zich niet te veel aan de lesmethoden moet houden en vooral de actualiteit zou moeten betrekken in de les. Als je als docent een stoommachine hebt, demonstreer dan op het schoolplein hoe het werkt en wat voor betekenis deze uitvinding heeft gehad. Mijn collega-docenten vonden dat totaal onbelangrijk. Die schreven liever een tweedelige geschiedenisstudie over de opkomst van GroenLinks. ■